

KESKKONNAKOMPLEKSLOA KOHUSTUSEGA KÄITISTE KESKKONNAALASE KONTROLLIÜLERIIGILINE KAVA JA PROGRAMM

Keskkonnakompleksloa (edaspidi kompleksloa) kohustusega käitiste keskkonnaalase kontrolli üleriigiline kava ja programmi (edaspidi *kontrolli kava*) õiguslik alus on tööstusheite seaduse (THS) § 156 lõige 3 ja § 157 lg 1. Kontrolli kava on aluseks kompleksloa kohustusega käitiste kontrolli korraldamisel ja läbiviimisel.

Kontrolli kava sisaldab:

1. üldhinnangut kompleksloa kohustusega käitistega seotud oluliste keskkonnaküsimuste kohta;
2. korrapärase keskkonnaalase kontrolli programmi koostamise, sealhulgas riskipõhise hindamise ja korrapärase kontrolli läbiviimise toimingud hõlmavad:
 - 2.1. käitiste korrapärase kontrollimise ajakava eri käitiseliikide kaupa koos nende kontrollimise sagedusega;
 - 2.2. korrapärase kontrolli käigus rakendatavate kontrollimeetmete näidisloetelu;
 - 2.3. korrapärase kontrolli käigus võetavate proovide ja tehtavate mõõtmiste näidisloetelu;
 - 2.4. korrapärase kontrolli läbi viimise toimingud.
3. erakorralise keskkonnaalase kontrolli läbiviimise toimingud;
4. viidet keskkonnaotsuste infosüsteemile KOTKAS (<https://kotkas.envir.ee/>), mille avaldatakse kompleksloa kohustusega käitiste loetelu;
5. koostööpõhimõtteid keskkonnaalase kontrolli teostamisel.

Kontrolli kava koostamist korraldab Keskkonnaameti keskkonnakasutuse järelevalve arendusosakond. Kava kinnitab peadirektor ning see avalikustatakse Keskkonnaameti veebilehel.

Kontrolli kava vaadatakse üle ja vajaduse korral ajakohastatakse vähemalt iga kolme aasta järel (neljanda aasta alguses) selle koostamisest või ülevaatamisest arvates.

1. Üldhinnang kompleksloa kohustusega käitistega seotud oluliste keskkonnaküsimuste kohta

THS ja kompleksloaga sätestatud nõuete eesmärk on saavutada keskkonna kui terviku kaitse kõrge tase, minimeerides saasteainete heidet õhku, vette ja pinnasesse ning jäätmeteket, et vältida ebasoodsat mõju keskkonnale.

Käitiste kontrollimisel keskendutakse olulistele keskkonnaaspektidele (ettevõtte tegevuste, toodete või teenuste erinevad tahud, mis mõjutavad keskkonda – õhku, vett, pinnast jm, põhjustades reeglina negatiivseid tagajärgi) ja nendega seotud nõuetele (*key environmental issues*), mis on otsekohalduvad ja määratud käitise kompleksloaga ning mille aluseks on kontrollitava sektori parima võimaliku tehnika (edaspidi PVT) viitedokumendid (*BREF*) ja

nende põhjal Euroopa Komisjoni rakendusotsustega vastu võetud PVT-järeldused (BATC). BREF-id ja BATC-id on leitavad Keskkonnaministeeriumi kodulehelt tööstusheite valdkonna alt (sh Eesti koostatud dokumendid) <https://envir.ee/ringmajandus/toostusheide-ja-kemikaalid/pvt> ning Euroopa Komisjoni IPPC büroo veebilehelt „Reference Documents“ <https://eippcb.jrc.ec.europa.eu/reference> ja Euroopa Liidu Teatajast.

Kompleksloa kohustusega käitisi kontrollib Keskkonnaameti järelevalveosakond, kaasates loa halduri. Järelevalveosakonna keskkonnakaitseinspektor võtab üldiselt kokku tegevuse vastavuse kompleksloa ja otsekohalduvatele nõuetele ning hindab PVT ja ületamiste puhul rikkumise olulisust. Käitise keskkonnavalve kontrolli kohta vormistatakse vastavalt THS § 155 lg-le 5 kontrolliaruanne Objekti kontrollimise andmekogu süsteemis OKAS objekti kontrollimise protokollina (OKP).

Kompleksloa kohustusega käitiste kontrollimisel selgitatakse käitaja tegevusest põhjustatud muutusi välisõhu, vee või pinnase kvaliteedis ning kontrollitakse käitise tegevuse vastavust kompleksloa, THS ja muude käitise tegevusele kohalduvate õigusaktide nõuetele.

2. Korrapärase keskkonnavalve kontrolli programmide koostamise, sealhulgas riskipõhise hindamise ja korrapärase kontrolli läbiviimise toimingud

Kontrolliprogramm on ühendatud kontrollikavaga ja koostatud lähtudes THS-is sätestatust.

2.1. Käitiste korrapärase kontrollimise ajakava eri käitise liikide kaupa koos nende kontrollimise sagedusega

Kompleksloa kohustusega käitisi kontrollitakse korrapäraselt sõltuvalt nende keskkonnariski tasemele kord 12, 24 või 36 kuu jooksul, veisekasvatuste puhul erandina ka 48 või 60 kuu jooksul. Käitise riskihindamist viib läbi Keskkonnaameti järelevalveosakonna keskkonnakaitseinspektor kasutades integreeritud riskihindamise „Euroopa easyTools“ metoodikat (Lisa 5). Riskihindamisel arvestatakse käitise tegevuse mõjudega inimese tervisele, heaolule, varale, kultuuripärandile, samuti võimaliku keskkonnavalve tekkimise tõenäosust. Käitiste keskkonnariske hinnatakse peale igat korralist keskkonnavalve kontrolli. Riskide hindamine viiakse läbi ka juhul, kui kontrolli tulemuste põhjal on näha, et potentsiaalne uus sagedus on 48 või 60 kuud.

Uute käitiste keskkonnariskide hindamine toimub alates käitise kompleksloa saamisest järgneval aastal. Käitise keskkonnariskide arvutamise tööleht (Lisa 6) lisatakse OKP juurde ning hindamise tulemus kajastatakse kontrolliaruanandes. Selleks, et uue kompleksloa kontrolli saaks tööplaani õigeaegselt lisada, saadab loa haldur järelevalveosakonna vastava maakondliku büroo juhatajale ja THS peainspektorile loa andmise korralduse teadmiseks.

Kõikide käitiste riskihindamise tulemuste alusel koostatakse kontrolli programm ehk käitiste korrapärase kontrollimise ajakava (Lisa 2). Korrapärase kontrolli ühildatakse loa nõuete läbivaatamisega, mida viib läbi loa haldur.

Lisaks käitiste korrapärasele kontrollile teostatakse erakorralisi kontrole, mis toimuvad kaebuste, tõsiste keskkonnavalve avariide või vahejuhtumite uurimiseks ning muudel juhtudel, millega võib kaasneda loa nõuete täitmata jätmine või mis võivad põhjustada ohtu keskkonnale ja inimese tervisele. Keskkonda oluliselt mõjutava avarii või vahejuhtumite kontrollimisel hinnatakse tagajärgede minimeerimiseks ja edasiste vahejuhtumite ära hoidmiseks võetud meetmete rakendamist. Erakorralist keskkonnavalve kontrolli võib vajaduse korral läbi viia ka

enne loa väljaandmist, läbivaatamist või ajakohastamist. Erakorralisi kontrolle viiakse läbi esimesel võimalusel, sealhulgas töövälisel ajal, nädalavahetustel või nädala sees õhtustel aegadel. Erakorralise kontrolli kohta vormistatakse vastavalt vajadusele kas kontrolliaruanne või tavalisel vormil OKP.

Kui korrapäraseid kontrolle tehakse käitistes etteteatamisega, siis erakorralised kontrollid toimuvad lähtudes korrakaitseseadusest.

2.2. Korrapärase kontrolli käigus rakendatavate kontrollimeetmete näidisloetelu

Kontrollkäigule käitises eelneb käitise tegevuse eelanalüüs, mis toimub kättesaadavate dokumentide ja andmete põhjal. Selleks on riiklikud andmebaasid, käitaja poolt esitatavad aruanded, omaseire tulemused, riiklik seire, kompleksluba jms. Kui käitise tegevuse nõuetele vastavuse hindamiseks vajalik, küsitakse täiendavaid lisaandmeid vastavalt THS §-ile 160. Vajadusel tehakse käitise tegevuse eelanalüüsi põhjal või kontrolli järel märke kontrollmõõtmiste (vesi, õhk, pinnas, lõhn, müra) tellimise vajaduse kohta kui on põhjendatud kahtlus, et ei ole tagatud keskkonna kvaliteedi või loast tulenevate nõuete täitmine.

Kontrolli meetmeteks on asjakohase teabe kogumine, analüüsimine, põhjuslike seoste loomine, õigusaktides tulenevate ja kompleksloa nõuetele vastavuse kontrollimine ning kontrolliaruandes dokumenteerimine. Samuti eeltöö käigus selgunud asjaolude täpsustamine, visuaalne vaatlus, indikatiivsete mõõtmiste või laborimõõtmiste tegemine (ka proovivõtt), hinnangute andmine, andmete vastavuse hindamine ja analüüsimine või ristkontrolli teostamine.

Kohapealsel ülevaatusel kasutatavad kontrollimeetmed sõltuvad eelanalüüsi käigus selgunud asjaoludest ja käitise tegevuse iseloomust. Kohapealsel ülevaatusel rakendatavad kontrollimeetmed on järgmised:

- 1) käitise visuaalne kontroll;
- 2) eelanalüüsi käigus selgunud asjaolude täpsustamine;
- 3) hinnatakse käitise vastavust kompleksloale ja õigusaktidest tulenevatele nõuetele;
- 4) käitaja poolt esitatavate aruannete ja heiteseire tulemuste analüüs;
- 5) käitise aruandluse ja järelmeetmeid käsitlevate dokumentide kontroll;
- 6) käitises kasutatava tehnika ja käitise keskkonnanjuhtimissüsteemi kontroll;
- 7) käitise omaseire piisavuse kontroll;
- 8) vajaduse korral kontrollproovide võtmine ja mõõtmiste teostamine või ekspertiisi tellimine;
- 9) olukorra jäädvustamine pilti või heli salvestava seadmega.

Keskkonnavalase kontrolli tulemused vormistatakse kontrolliaruandena, milles esitatakse kontrolli tulemused, kirjeldades nende vastavust käitisele antud loa ja seadusandlusest otsekohalduvatele nõuetele, ja järeldused edasiste meetmete võtmise vajaduse kohta.

2.3. Korrapärase kontrolli käigus võetavate proovide ja läbiviidavate või akrediteeritud laborist tellitud mõõtmiste näidisloetelu:

- 1) välisõhu mõõtmised – vastavalt kehtivale korrale viiakse läbi saasteainete kontsentratsioonide, heitkoguste või lõhnaaine mõõtmised emissiooniallikast või vastuvõtja juures. Samuti välisõhu kvaliteedi mõõtmised väljaspool käitise tootmisterritooriumi piiri;

- 2) välisõhu kaebuse laekumisel või loaga määratud lubatud heitkoguste ja heite piirväärtuste ületamise kahtluse korral teostatakse kontrollmõõtmised, mille tulemuste põhjal kaalutakse laborimõõtmiste tellimist;
- 3) veeproovide võtmine – selgitamiseks käitise tegevusest põhjustatud muutuseid pinna-, põhja-, reo- ja heitvee kvaliteedis;
- 4) pinnaseproovid – muutuste selgitamiseks põhjasetetes või pinnases, näiteks reostus naftaproduktidega, muude kemikaalidega või põllumajandusest tuleneva saastatuse määramiseks;
- 5) kemikaaliproovid – toodetava ja kasutatava aine määramine, selgitamiseks välja ohtlikkus, samuti ainete ja segude vastavushindamine, selgitamiseks välja, kas kemikaal koosneb ohutuskaardil märgitud komponentidest või aine/seguga on identifitseeritud vastavalt REACH- ja CLP-määrusele õigesti;
- 6) vedelkütuste kvaliteet - kütuste vastavushindamine;
- 7) ebameeldiva või ärritava lõhnaaine esinemisel lähtutakse atmosfääriõhu kaitse seadusega sätestatust. Probleemi tuvastamisel tehakse käitajale ettepanek lõhnaaine vähendamise tegevuskava koostamiseks. Juhul, kui käitaja ei ole nõus vabatahtlikult lõhnaaine tegevuskava koostama, on põhjendatud juhul vajalik teostada (tellida) lõhnaainete heitkoguste mõõtmine;
- 8) jäätmeproovide võtmine – jäätmete prügilakõlblikkuse hindamiseks ja jäätmete ohtlike omaduste määramiseks.

Kontrolli aruande eelanalüüsis või kontrolli järeldustes tehakse märge kontrollmõõtmiste (vesi, õhk, pinnas, lõhn, müra) tellimise vajaduse ja/või võtmise kohta, kui keskkonnaseire tulemuste põhjal või lähteolukorra aruandest selgub, et ei ole tagatud keskkonna kvaliteet või loast tulenevate nõuete täitmine.

2.4 Korrapärase kontrolli läbi viimise toimingud

Keskkonnaalane kontroll koosneb kolmest etapist: käitise eelanalüüs, kontrollkäik käitisesse ja korrapärase kontrolliaruande koostamine, mis sisaldab järeldusi käitise tegevuse nõuete vastavusele ning otsust rakendatavate järelevalvemenetluste kohta. Korrapärasel kontrollil hinnatakse käitise tegevust vastavalt keskkonnaalase kontrolli koostööpõhimõtetes (Lisa 3) ja OKP täitmise juhistes (Lisa 4) välja toodule.

Korrapärase keskkonnaalase kontrolli kohta koostatud aruande mustand esitatakse käitajale üle vaatamiseks kahe kuu jooksul käitise kohapealsest kontrollimisest arvates. Kontrolli käigus juhitakse käitaja tähelepanu vajadusele tähistada ärisaladust sisaldavat teavet, et mitte kajastada seda kontrolli aruandes kolmandatele isikutele kättesaadavana. Nelja kuu jooksul kohapealsest kontrollimisest arvates edastatakse käitajale kinnitatud kontrolliaruanne koos halduri poolt koostatud korraldusega. Kontrolliaruanne avalikustatakse keskkonnaotsuste infosüsteemis KOTKAS.

Juhul, kui keskkonnaalase kontrolli tulemusena tuvastatakse mistahes keskkonnanõuete mittevastavus, teavitab käitist kontrollinud inspektor sellest viivitamatult nõuete rikkujat ning lähtudes asjaoludest teeb otsuse haldusmenetluse ja/või süüteo menetluse alustamise vajalikkuse osas.

3. Erakorralise keskkonnaalase kontrolli läbiviimise toimingud

Erakorralisi kontrole teostatakse kohapeal või andmeanalüüsi kaudu selleks, et järelevalve korras võimalikult kiiresti ja vajaduse korral ka enne loa väljaandmist, läbivaatamist või

ajakohastamist uurida tõsiseid keskkonnavalaseid kaebusi, avariisid või vahejuhtumeid või loa nõuete täitmata jätmist. Kokkuleppel Keskkonnaameti keskkonnatasude osakonnaga kontrollida saastetasude asendamise lepingu täitmise lõpparuannet. Keskkonda oluliselt mõjutava avarii või vahejuhtumi kontrollimisel hinnatakse tagajärgede minimeerimiseks ja edasiste vahejuhtumite ära hoidmiseks võetud meetmete rakendamist. Erakorraline kontroll teostatakse esimesel võimalusel peale tõsistest keskkonnavalastest avariidest või vahejuhtumitest teada saamist.

Erakorralise kontrolli teostamisel lähtutakse korraaitseaduse ja teiste õigusaktidega sätestatud nõuetest. Näiteks juhul, kui käitaja ei täida THS § 26 lg 1 p 2 sätestatud kohustust saastatus likvideerida, siis rakendab Keskkonnaameti järelevalve osakond haldussundi vastavalt korraaitseaduses ja haldusmenetluse seaduses sätestatud nõuetele.

Keskkonnaameti järelevalve osakond edastab saastatuse info, välja arvatud keskkonnavastutuse seadusega sätestatud juhtumitel Keskkonnaameti ringmajanduse osakonnale, kes korraldab saastatuse likvideerimiseks vajalikud tegevused. Saastetasude asendamise ning keskkonna- ja saastetasudega seotud info antakse edasi keskkonnatasuosakonnale, kes vajadusel teavitab käitajat maksekohustuse tekkimisest ja saastetasude asendamise lepingu lõpparuande täitmisest.

4. Kompleksloa kohustusega käitiste loetelu avaldamine veebilehel

1. Kompleksloa kohustusega käitiste loetelu on leitav keskkonnaotsuste infosüsteemist KOTKAS aadressil <https://kotkas.envir.ee/> (KESKKONNAKAITSELOAD > Keskkonnakaitsealuste register > Liik "Keskkonnaluba, sh kompleksluba" > Valdkond „Tööstusheide ehk kompleksluba“).

2019 ja uuemad kontrolli aruanded on leitavad keskkonnaotsuste infosüsteemist KOTKAS aadressil <https://kotkas.envir.ee/> (KESKKONNAKAITSELOAD > Keskkonnakaitsealuste register > kasutades otsingut: Loa number, omaja või asukoht > klõpsates otsingutullemuses loa numbrile ja liikudes loa juures sakile Dokumendid > Järelevalve aruanded).

5. Koostööpõhimõtted keskkonnavalaste kontrollide teostamisel

Keskkonnakaitseinspektor kontrollib käitise tegevuse vastavust kompleksloale ja asjaomastele õigusaktidele. Keskkonnavalase kontrolli algatab ja juhib keskkonnakaitseinspektor kontrolli programmi alusel ning korraldab kontrolli aruande koostamist kaasates loa haldurit. Kontrollide läbiviimisel lähtutakse koostööpõhimõtetest keskkonnavalaste kontrollide teostamisel (Lisa 3) ja OKP täitmise juhiseist (Lisa 4). Loa haldur vaatab korrapärasel keskkonnavalasel kontrollil läbi kompleksloa nõuded juhindudes THS §-st 49 ja koostab sellekohase otsuse. Juhul, kui ilmnevad THS § 49 lõikest 2 ja §-st 50 kirjeldatud asjaolud, algatab loa andja loa muutmise menetluse koormava haldusakti andmiseks. Kui loa muutmise ei ole vajalik, teeb loa andja selle kohta tulenevalt THS § 49 lõikest 5 otsuse.